

מדינת ישראל, משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

ט"ו בתמוז תשפ"ב
14 ביולי 2022

לכבוד: מנהלי בתי הספר
מרכזי מקצוע מדעי החברה בבתי"ס
מורים למדעי החברה

שלום רב

הנידון: חוזר מדעי החברה- תשפ"ג-1

אנו מתכבדים בזאת לפרט מידע נהלים והנחיות במקצועות מדעי החברה עם פתיחת שנה"ל תשפ"ג.

- 1 דבר המפמ"ר
- 5 1. חידושים במדעי החברה - יוזמות חדשות ושיתופי פעולה
- 7 2. הדגשי משרד החינוך והמזכירות הפדגוגית
- 9 3. הוראה למידה ומידע על בחינות הבגרות במדעי החברה בשנת הלימודים תשפ"ג:
- 14 4. פיתוח מקצועי במדעי החברה לשנה"ל תשפ"ג
- 15 5. אתר המפמ"ר
- 15 6. הגשת בקשות לבדיקת בחינות בגרות בעל פה- להלן קישור למסמך מרכז הנחיות
- 15 רשימת מדריכים ארציים במדעי החברה- תשפ"ג

בברכת שנה טובה,

דנה פרידמן

מפמ"ר מדעי החברה ומנהלת המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים

העתק:

ד"ר מירי שליסל- יו"ר המזכירות הפדגוגית
מר יובל אוליבסטון- סגן יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהל אגף א לפיתוח פדגוגי
דר' טלי יניב - מנהלת אגף חברה ורוח, המזכירות הפדגוגית
גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי
מר דוד גל- מנהל אגף הבחינות
גב' שירין נאטור חאפי- מנהלת אגף א' לחינוך במגזר הערבי
גב' איה חיראדין- ממונה על החינוך הדרוזי
מר מוחמד אליהב – ממונה על החינוך הברדואי
מנהלי המחוזות

דבר המפמ"ר

מורים ומורות יקרים ויקרות,

יאנוש קורצ'ק אמר " הדרך שבחרתי לי למטרתי איננה הקצרה ביותר וגם לא הנוחה ביותר , ברם היא הטובה ביותר....." את ההמשך לא ציטטתי אך הרשו לי לקוות שהדרך המשותפת שבה אנו הולכים יחד, על אף מורכבותה, היא אכן הטובה ביותר עבור תלמידינו, עבורנו, ועבור מקצועותינו.

שנת הלימודים **תשפ"ג** תמשיך בסימן התחדשות במקצועות מדעי החברה למרות אתגרי שנות הקורונה עמם התמודדנו. **תכנית הלימודים החדשה בפסיכולוגיה** אשר נכנסה להוראה בשנת הלימודים תש"פ לתלמידי מגמת מדעי החברה הלומדים בכיתה י' הורחבה והיא מקיפה כעת את כלל תלמידי מערכת החינוך.

תכנית לימודים חדשה בסוציולוגיה - בשנת תשפ"ג תשולב תכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה בקרב תלמידי שכבת כיתות י'. במקביל תימשך ההערכות ומעגל הפיתוח המקצועי בתחום זה כדי להכשיר את המורים להוראה מקצועית וחוויות.

מדע המדינה - ספר הלימוד לתכנית החדשה במדע המדינה נמצא בתהליכי בדיקה ואנו מקווים שלאחר אישור סופי של ספר הלימוד ותהליכי הכשרת מורים גם תכנית לימודים זו תשתלב ותיכנס להוראה בשנה"ל תשפ"ד לתלמידי כיתות י'.

גם בשנת תשפ"ג נבצע **התאמה ומיקוד** של נושאי הלימוד בכל אחד מתחומי הדעת במדעי החברה. חוקי המענה בכלכלה יותאמו, וביתר האשכולות יישארו בעינם, להלן [הקישור](#)

לקראת שנת תשפ"ג אנו מעדכנים את **חברת חלופות בהערכה** הנגישה באתר המפמ"ר. בנוסף לשילוב דגם מחייב להגשת מטלות הערכה חלופית (המוגש לאישור המדריך המחוזי) ומחווון להערכת רפלקציית התלמידים במטלות השונות. בוצעו עדכונים בחלופות השונות. הוספנו הערכות חלופות חדשות כגון "סליחה על השאלה" ועוד.

לתשומת ליבכם! יש לשמור את אקסל הציונים, המחווון ותיעוד כלל מרכיבי ההערכה על פיהם נקבע הציון. על בית הספר לשמור מגוון של עבודות ברמות ביצוע שונות לצורכי בקרה ומשוב כפי שיקבע ויפורסם בהמשך וכנהוג במדעי החברה מתחילת הרפורמה.

כבעבר, גם בשנה"ל תשפ"ג נוסף, נתחדש ונחדש בתחום ההוראה המקוונת. לרשות התלמידים והמורים עומדים השיעורים המקוונים בתחומי הדעת השונים: פסיכולוגיה, סוציולוגיה וכלכלה וכן חומרי למידה מקוונים (סרטונים, כתבות דיגיטליות, חדרי בריחה) המאוגדים ונגישים בגוגל קלאסרום. פרטים לגבי אופן הכניסה לקלאסרום בהמשך חוזר זה בכל אחד מתחומי הדעת ו/או באמצעות יצירת קשר עם המדריכה הארצית לנושא.

בנוסף, ניתן להגיע אל הקלטות השיעורים באמצעות מאגר ההקלטות בקישור הבא:
המבוקש: פסיכולוגיה, סוציולוגיה, מדעי המדינה, כלכלה, אפשר לבחור בחיפוש את תחום הדעת
[/https://pop.education.gov.il/online-learning/vod-broadcasts](https://pop.education.gov.il/online-learning/vod-broadcasts) (יש לבחור בחיפוש את תחום הדעת
מומלץ לשלב שיעורים ותכנים אלה במהלך ההוראה השוטפת, דיגיטלית, היברידית ופא"פ בשנת הלימודים הקרובה.

בנוסף, כל בית ספר מקבל במסגרת תכנית הגפ"ן גישה לאקדמי פלוס AcadeMe+ (לשעבר מובילנד אקדמי). מאגר
הסרטים של משרד החינוך השתדרג, ומעכשיו מציע גם שיעורים אינטרקטיביים מבוססי סרטים, מוכנים מראש על
מגוון תחומי דעת ונושאים שונים. המאגר ניתן לשימוש בכיתות הלימוד אך גם מאפשר למורים צפייה מהבית. קישור
לאתר [/https://il.academe.plus](https://il.academe.plus)

בשנת תשפ"ג אף נמשיך להעמיק מיומנות הלומד העצמאי, נתחדש ונקדם הוראה בינתחומית וכל זאת תוך
המשך שילוב ערכים בהוראה ובלמידה והתייחסות לחיזוק מיומנויות רגשיות וחברתיות SEL, בהתאם לאני מאמין
החינוכי שמובילה המזכירות הפדגוגית.

גם במסגרת מדעי החברה נעמיק ונרחיב את נקודת המבט של תלמידינו על תחום הדעת באמצעות שילוב הוראה
בינתחומית. בימים אלו הולכת ונשלמת יחידת לימוד בינתחומית בספרות ופסיכולוגיה שתועלה לאתר לקראת
פתיחת שנה"ל. היחידה תתמקד בניתוח סוגיית האושר דרך ניתוח יצירות ספרותיות ואתם מזומנים לעשות בה
שימוש.

סוגיית שינויי האקלים פוגשת אף היא את מקצועות מדעי החברה. שינויי אקלים הם תופעה קיימת שעתידה
להתגבר בעשורים הקרובים. לנוכח השפעות רוחב של שינויי האקלים על תנאי הקיום האנושי בארץ ובעולם נרתמת
מערכת החינוך ומחנכת את תלמידיה לפתח ידע ערכים ומיומנויות בתחום שינויי האקלים. מהלך המוביל לחיזוק
החוסן הרגשי והחברתי של התלמידים להתמודדות עם השלכות שינויי האקלים ולהניעם לפעולה והובלת שינוי.
להלן **תכני מקצועות מדעי החברה העוסקים בתחום שינויי האקלים:**
כלכלה - כלכלה מעגלית וגלובלית, השפעות חיצוניות שליליות, עודפי ביקוש וקנייה עודפת, עלויות יצרנים ומס
פיגוביאני.

סוציולוגיה - גלובליזציה - הבנת המושג בהקשרו האקלימי, וסוכניו: תנועות חברתיות ככוח מניע לשינויים חברתיים.
פסיכולוגיה - פסיכולוגיה חברתית: תהליכים של קונפורמיות היענות וציות לחברה היוצרת לחץ חברתי חיובי יכולים
להוביל שינוי משמעותי בהתנהגות מיטבית כלפי כדור הארץ.
מדע המדינה - מעורבות ברמה המדינתית מובילה להתערבות בחיים הפרטיים של אזרחיה וחובת ציות לחוקים

מדינת ישראל, משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

ותקנות שמטרתם להקטין ולהסתגל לשינויי האקלים.
** אנו מקווים להעלות חומרי למידה במהלך שנת תשפ"ג.

במהלך שנת הלימודים תשפ"ב התחדשנו **באתר מפמ"ר חדש**. האתר מעודכן ורלוונטי מתמיד. נמשיך לעדכן בעושר ובתכנים, גם בשנה"ל תשפ"ג. האתר נוח לניווט ונעים לעין, תוכלו למצוא בו כל המידע הדרוש למורי מקצועות מדעי החברה.

כתובת האתר [/https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/social-sciences/high-school](https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/social-sciences/high-school)

לאור בקשות מורים לקראת שנה"ל הקרובה תשפ"ג אנו מתכננים להקים קהילת מורי מד"ח ייחודית למורי החמ"ד, שתיתן מענה לשילוב תכנים ייעודיים למגזר ותדון בסוגיות הקשורות להוראת מד"ח בחמ"ד, פרטים מדויקים ימסרו בהמשך.

עוד בחוזר, העמקה והרחבת שילוב ה **MOOC** בהוראת מדעי החברה במקצועות: פסיכולוגיה וכלכלה, שיתופי פעולה בשיתוף האגודה הסוציולוגית, שילוב סביבות למידה מתקשבות למטלות ביצוע ועבודות חקר והנחיות כלליות.

לסיום, אאחל לכולנו שתהא שנת הלימודים תשפ"ג שנת שלום, בריאות והמשך עשייה פדגוגית וחינוכית מעמיקה.

בברכה,
דנה

1. חידושים במדעי החברה - יוזמות חדשות ושיתופי פעולה

1.1 שילוב MOOC במסגרת הוראת מדעי החברה

במסגרת היערכותנו לשנה"ל תשפ"ג אנו ממשיכים בהעשרת תהליכי ההוראה-למידה-הערכה במדעי החברה בין היתר באמצעות שילוב תיכון אקדמי מקוון בתהליכי ההוראה. ישנן אפשרויות שונות לגיוון והעשרת ההוראה באמצעות MOOC:

א. השתלבות בהוראה במסגרת התיכון האקדמי המקוון באוניברסיטת תל אביב - מהלך שהחל בשנה"ל תשע"ט במקצוע הכלכלה בקורס "צמיחה כלכלית וצדק חלוקתי" בו השתלבו תלמידי כלכלה מ-10 ביה"ס ברחבי הארץ ומוריהם.

בשנה"ל תש"ף ותשפ"א ותשפ"ב התרחב המהלך, ובנוסף לקורס בכלכלה, שולב הקורס בפסיכולוגיה "מבוא למדעי הפסיכולוגיה" הלימודים נערכו, בין היתר, בשילוב המודל הפדגוגי של "כיתה הפוכה" במסגרת מקצוע הכלכלה והפסיכולוגיה בבתי ספר בהם המקצועות מוערכים בהערכה פנימית, ולחילופין כהערכה חלופית לבגרות חיצונית. תכנית זו מהווה חלק מחזון משרד החינוך להנגשת האוניברסיטאות לכלל תלמידי ישראל בדגש על תלמידים מהפריפריה החברתית והגאוגרפית בישראל. מהלך זה הינו יוזמה של אגף א' לפיתוח פדגוגי, במזכירות הפדגוגית, בשיתוף אוניברסיטת תל אביב ומט"ח, במספר תחומי דעת וביניהם תחומי הדעת שלנו.

גם בשנה"ל תשפ"ג תתקיים ההשתלמות בקורס המוק במקצוע הכלכלה, באמצעות מטח. במקצוע הפסיכולוגיה לא תתקיים השתלמות בשנה"ל תשפ"ג. מורים לפסיכולוגיה שעברו את הקורס בשנים קודמות יוכלו להמשיך ולהשתמש במוק ולשלב בהוראת המקצוע.

כמו כן מורים שלא השתלמו אך יבקשו להעשיר את התלמידים בתכני המוק בפסיכולוגיה יוכלו לעשות זאת בתיאום עם המדריכה הארצית.

תיכון אקדמי כלכלה (MOOC)

בחודשים האחרונים מסתיימת הכנת מקראה דיגיטלית המלווה את תכני הקורס: "צמיחה כלכלית וצדק חלוקתי". שהוכנה על ידי מרכז החדשנות באוניברסיטת תל אביב. במקראה תכני הקורס המעודכנים, בליווי תמונות, מודלים מאירי עיניים ונתונים עדכניים. המקראה הדיגיטלית תאפשר השתלמות ולמידה עמוקה ומשמעותית למורים ולתלמידים.

מורים חדשים וותיקים מוזמנים להשתתף בהשתלמות ייעודית שפותחה לנושא בהיקף של 60 ש' + ציון

ההשתלמות תאפשר הוראת הקורס כחלק ממקצוע ההבחנות הפנימי (50% ממקצוע ההבחנות הפנימי), או כהערכה חלופית (30%) להבחנות החיצוני.

יש לציין, כי התכנים במקראה הלימודית החדשה יעמיקו ויעשירו בידע אקדמי ועדכני את כלל מורי הכלכלה. יצוין, כי על המורה יהיה לנסח ולקבל אישור מהמדריכה הארצית לכלכלה את משימת ההערכה החלופית על מרכיב זה. התכנית מתאימה בעיקר לתלמידים בעלי יכולות לימודיות טובות אוטוידקטיות הלומדים בכיתות י"א וי"ב וכלכלה.

ב. שילוב מוקד בהוראת תחום הדעת באופן חלקי לדוגמא: מוקד בנושא האישיות. הכוונה היא לשילוב קורס באופן חלקי בלבד בהיקפים משתנים המותאמים לרמת הכיתה ואופיה. מומלץ, כי מורים המעוניינים לשלב בהוראתם מוקים ישתתפו בקורס how2mooc אשר פותח על ידי מינהל מדע וטכנולוגיה. מורים המעוניינים לשלב מוקים בהוראת התחום נדרשים לתאם זאת עם המדריך המחוזי והארצי.

1.2 סביבת למידה/מרחבי למידה דיגיטליים מלווי מקצוע

לרשותכם שתי סביבות דיגיטליות לשימוש מורי מדעי החברה. הסביבות נבנו בשיתוף עם אגף התקשוב במשרד החינוך והשימוש בהן הוא חופשי.

1. **סביבת יחידת חקר**, המכילה בתוכה את כל התכנים מתוך חוברת ההנחיות למורה ולתלמידו מחולקת לפי שלבי העבודה. [ניתן לראות את הסביבה בקישור הזה](#) ואף להתנסות בה.

2. **סביבת מטלת ביצוע**, מאפשרת לתלמידים לעבוד באופן אישי וקבוצתי לפי ההנחיות המדויקות בסביבת הלימוד. [ניתן לראות את הסביבה בקישור הזה](#) ואף להתנסות בה.

הסביבות הדיגיטליות עשירות במדיה, אינטראקטיביות וגמישות. הן מאפשרות למורה אוטונומיה והתאמה לצורכי תלמידיו. הן מאפשרות תקשורת בין מורים ותלמידים ובין התלמידים לבין עצמם, ומפשטות תהליכי למידה שיתופיים. הסביבות נתונות בתוך מערכת לניהול למידה (LMS) המאפשרת: משוב, תמיכה, הנחיה ומעקב אחר תהליכי למידה. חשוב לציין את תרומת הסביבות הללו דווקא בתקופת הקורונה, בה כלים דיגיטליים אלה סייעו רבות בידי המורים בהנחיית עבודת החקר.

להזמנת הסביבה ושיכפול לכל תלמידי המגמה יש להיכנס [להזמין מטופס זה](#).

סביבת החקר עודכנה לקראת שנה"ל תשפ"ב. מורים/בתי ספר נוספים המעוניינים להשתלב יעדכנו גם את המדריך המחוזי.

בנוסף, זמינה עבורכם סביבת יחידת החקר גם לגוגל קלאסרום. [קישור לסביבה](#) (חשוב לציין שרק מי שיש לו הרשאת כניסה לסביבה יוכל להיכנס אליה) יחידה זו מצטרפת לסביבת הגוגל קלאסרום לתכנית החדשה בפסיכולוגיה (ראו פרטים בסעיף 3.2.2) וסביבת הגוגל קלאסרום בסוציולוגיה. בתחילת שנה"ל תשפ"ג ייערכו מפגשי שכפול הסביבה למורה שמעוניין להשתמש בה עם תלמידיו.

בשנה החולפת אף הושלמה סביבת גוגל קלאסרום למקצוע הכלכלה, וניתנה הרשאה לכל מורי הכלכלה לעשות שימוש במאגר למידה שיתופי מקצועי, מעמיק ומגוון זה.

1.3 שיתוף פעולה עם האגודה הסוציולוגית

קהילת הסוציולוגים מורכבת ברובה המכריע מנשות ואנשי אקדמיה ויישום במחקר ובייעוץ. אנו מזמינים אתכם לקחת חלק בפעילויות האגודה הסוציולוגית הישראלית ולהסתמך על חברי וחברות האגודה לתמיכה בהוראת הסוציולוגיה בכיתותיכם.

להלן הסיכומים וערוצי שיתוף הפעולה שגובשו:

✓ חברות באגודה הסוציולוגית הישראלית בעלות של 5 ש"ח לשנה. (דמי החברות כוללים גם שותפות בכל אחת מ-18 קהילות העניין של האגודה, שנושאי התמקדותן רבים ומגוונים ומנוי לכתב העת "סוציולוגיה ישראלית").

✓ דמי השתתפות בכנס השנתי של האגודה: מורה: 65 ש"ח. תלמידים: חינם. תאריך הכנס יפורסם במהלך שנה"ל תש"ף.

✓ מנוי לכתב העת "סוציולוגיה ישראלית".

✓ סיוע בקידום, בהמלצה למנחים ומנחות, ספרות מחקרית עדכנית ובהנחית עבודות גמר במדעי החברה

לתקשורת ומידע:

אתר האגודה: [/http://www.israel-sociology.org.il/](http://www.israel-sociology.org.il/)

פייסבוק האגודה: [/https://www.facebook.com/IsraelSociology](https://www.facebook.com/IsraelSociology)

2. הדגשי משרד החינוך והמזכירות הפדגוגית

במסגרת הדגשי המשרד והמזכירות הפדגוגית הוצגו מספר נושאים כגון: למידה משמעותית ויישומה במנקצועות מדעי החברה, שילוב מעורבות חברתית בהערכה חלופית במדעי החברה, פרקטיקות להוראה איכותית ותכנית אידיאה. נושאים אלו עדיין רלוונטיים אך על מנת שלא לחזור על עצמנו בחרנו להכניס מידע זה כקישור לחוזרי המפמ"ר משנים קודמות.

[להלן קישור](#)

במקביל, להלן מידע על נושאים ותהליכים חשובים המתקיימים כרגע במערכת החינוך:

גפ"ן - גמישות פדגוגית ניהולית- מערכת החינוך הישראלית מטמיעה בשנת הלימודים תשפ"ג את תכנית הגפ"ן – גמישות ניהולית פדגוגית. במסגרת הגפ"ן מקבל מעתה, בית הספר משאבים בסלים שונים לטובת העשייה החינוכית – לימודית בבית ספרו, ויכול להתאים את הדגשים, הצטיידות בית ספרית ואת התכניות אותם יפעיל, לאוכלוסיית התלמידים והמורים ולקהילה בהם הם פועלים.

אחד השינויים המרכזיים עבורנו הוא שינוי מתווה ההדרכה אליו היינו רגילים. ימי ההדרכה כפי שהתקיימו עד תשפ"ב, עוברים למתווה אחר, במסגרתו מנהל בית הספר רוכש את שעות ההדרכה המתאימה לבית ספרו בהתאם לשיקול דעתו והתעדוף שלו. שינוי משמעותי נוסף הוא העברתם של הקולות הקוראים מן המטה אל בחירת בתי הספר והרשויות מתוך תקציבם.

מדובר במהלך רחב מאד היוצא לדרך ומלווה באופן טבעי בהרבה מורכבויות, חששות וצורך בתקון והתאמה תוך כדי תנועה.

אנו נסייע בתהליכי ההוראה הלמידה והערכה אותם אתם מפעילים, תוך התאמה למסגרות החדשות. הפיתוח המקצועי וקהילות המורים ימשיכו לתת מענה פדגוגי למורים ולתמוך בהם. ביחד נבין את האתגרים וננסה למצוא להם פתרונות לשנה הקרובה בפרט, ולשנים הבאות בכלל.

הכשרה מקצועית-

מערכת מצפ"ן- בשנת הלימודים תשפ"ג, תיפתח מערכת מצפ"ן- מערכת חדשה לניהול הפיתוח המקצועי. המערכת מחוברת למערכות ניהול ידע של המשרד ותאפשר תכנון וניהול תהליכי הפיתוח המקצועי מבוססי נתונים והמותאמים לצרכי בית הספר כארגון ועובד ההוראה כפרט.

ההרשמה של כל מורה לתהליכי הפיתוח המקצועי תהיה דרך פורטל עובדי הוראה במרחב פיתוח מקצועי והדרכה. עובד ההוראה ייכנס באמצעות ההזדהות אחידה, ויוצעו לו מגוון אפשרויות למידה המותאמות לצרכיו, בהתאם למקצוע ההוראה, התפקיד והשיוך המוסדי. למורי סוציולוגיה שטרם השתלמו בתכנית החדשה מומלץ לבחור בפיתוח מקצועי בנושא.

הכוורת - על יסודי-

לקראת השקת הרפורמה להתחדשות הלמידה במקצועות המח"ר, הוקמה עבור מורי העל יסודי חט"ב והתיכונים, פלטפורמת למידה לפיתוח מקצועי, מקוונת חדשנית, במנות קטנות ובהתאמה אישית.

בכוורת יחידות א-סינכרוניות מקוונות, מושקעות וידידותיות, של 3 שעות למידה עצמית בבית בכל זמן ומכל מקום, והמורה יכול לבחור לעצמו את התכנים שהוא חושב שיסייעו לו באופן מקצועי, תוך צבירת גמול.

הפלטפורמה פתוחה עבור כלל עובדי ההוראה כבר עכשיו, ובהדרגה עולים בה יותר ויותר תכנים העוסקים בהענקת כלים למורים לעקרונות פדגוגיים, תפיסות חינוכיות ומיומנויות כמו: לומד עצמאי, למידה בינתחומית ורב תחומית, חשיבה וחקר, רעיונות גדולים, SEL בתחומי הדעת, מיומנויות כתיבה, המורה כמנחה, מיומנויות 2030 ועוד.

(למורי המח"ר, לצד כלים בנושאים כלליים, יעלו יחידות קטנות של 3 שעות דיסיפלינריות שיכולות להעשיר את המורים ולסייע באתגרים, בהשראה ועוד. בנוסף במשושה המכונה "כאן מתחילים" יחידות מקוונות ללמידה עצמית המסבירות והמבהירות את הרפורמה בצורה מאירת עיניים ומדוייקת).
ניתן ללמוד באמצעות הכוורת באחד מ- 4 ערוצים:

- א. **הערוץ הגמיש** - המורה בוחר יחידות לפי צרכיו, רצונו ורצונותיו, בליווי מנטור המסייע למורה בדרכו, ומהווה כתובת אנושית לתמיכה, ועידוד. מסלול זה כבר פתוח ללמידה החל מתחילת יולי!
- ב. **הערוץ המשולב** - מסלול המשלב בין יחידות ותכנים הנלמדים במסגרות אחרות (השתלמויות בית ספריות | פסגות | מפמרים | אחר) ויחידות מתאימות בכוורת, או יחידות לבחירת המורה בכוורת. ניתן יהיה לשלב יחידות כוורת בהשתלמויות בית ספריות. המסלולים המשולבים יתחילו לפעול בשנת הלימודים הבאה.
- ג. **הערוץ הממוקד** - השתלמויות מקוונות מונחות של 30 שעות, לפי נושא/מסלול או תוכן מוגדר. מידע בנושא הערוצים הממוקדים בתחום הדעת ניתן לקבל מהמפמ"ר וצוות המדריכים.
- ד. **למידה עצמית, ללא גמול** - פתוחה תמיד לכל מורה, 365 ימים בשנה 24/7. מוזמנים להיכנס ולהתרשם מהפלטפורמה והעושר שמתחיל להיווצר ועוד ילך ויגדל, וחוויות למידה חדשנית ומהנה.

לסרטון הסבר [לחצו כאן](#)

להתרשמות מהסביבה [לחצו כאן](#)

להרשמה למסלול הגמיש בסמסטר קיץ [לחצו כאן](#)

ושוב- לתשומת ליבכם, בשל כניסתה של תכנית לימודים חדשה בסוציולוגיה חשוב לתת עדיפות לפיתוח מקצועי בתחום. זאת ועוד- בסעיף 4, בהמשך חוזר זה תמצאו פירוט של הפיתוח המקצועי המתוכנן כולל פיתוח מקצועי במסלולי איחוד מול ייחוד.

3. הוראה למידה ומידע על בחינות הבגרות במדעי החברה בשנת הלימודים תשפ"ג:

3.1 השכלה כללית

סמל השכלה כללית ברוח וחברה הוא 084-083 או 084-073. מומלץ לשלב מעורבות חברתית במסגרת יחידת ההשכלה הכללית כמפורט בתכניות הלימודים שפותחו.
תכניות השכלה כללית במדעי החברה- במסגרת ההערכות ללמידה משמעותית וחובת לימוד יחידות השכלה כללית בכיתות י' גובשו לפני כשנה יחידות ההשכלה הכללית הבאות:
פסיכולוגיה- מתפיסה עצמית, מסוגלות וערך עצמי לתפיסת הפרט
סוציולוגיה- בנושא טקסים
כלכלה – מבוא לכלכלה: תקציב, ביקוש והיצע, ומותגים

מגדר- יחידה בינתחומית
גיל ההתבגרות- יחידה בינתחומית
בנוסף ניתן ללמד יחידת השכלה כללית בחינוך פיננסי. לפרטים נוספים יש לפנות למדריכה הארצית בחינוך פיננסי, יפעת ברוש (ראו פרטיה בסוף חוזר זה).

פירוט תכנים לכל אחת מיחידות הלימוד להשכלה כללית ניתן למצוא [באתר הפיקוח על הוראת מדעי החברה](#) בנוסף, הוכנה סביבה מסודרת אליה הועלו דוגמאות למערכי שיעור ופעילויות. מצ"ב קישור לסביבה: <http://efratmima.wix.com/haskalaklali>

3.2 תוכניות הלימודים בתחומי הדעת

את תוכניות הלימוד ופירוט הנושאים השונים להוראה, למידה הערכה ניתן למצוא [באתר המפמ"ר](#). כמו כן ניתן למצוא באפליקציה שפותחה על ידי עינבל אריאלי וקישור אליה נמצא גם באתר המפמ"ר המלצות להוראה הברידית .

3.2.1 כלכלה- החל משנת הלימודים התשע"ג נלמדת בחטיבה העליונה תכנית הלימודים [בכלכלה](#) (תשס"ו- 2006). מטרת התכנית הינה להרחיב את אופקיהם של התלמידים בנושאים כלכליים וחברתיים, לצייד אותם בכלים להבנה וניתוח של המדיניות הכלכלית לשם גיבוש עמדה אישית מושכלת. בתכנית כלולים נושאים חדשים כמו: גלובליזציה, כשלי שוק, אבטלה ותעסוקה ועוד, וכן נוספו בה דרכי הוראה-למידה והערכה חדשים. קישור לתוכניות הלימודים [באתר המפמ"ר](#).

לרשות מורים ותלמידים שיעורים מוקלטים, בכל תכני הלימוד (לרבות תכני הערכה חלופית), בהם מומלץ להיעזר במהלך למידה היברידית ובלמידה פיזית בכיתות. להלן [הקישור](#)

לרשות מורי כלכלה הכנו סביבת למידה **GOOGLE CLASSROOM**, הכוללת תכנים עדכניים, סרטונים, כתבות כלכליות, הערכות חלופיות ומחווונים, מאגר בחינות, מחווונים, קישור למצגות וקלטות המוקלטות. קישור לסביבה למורים החדשים תינתן על ידי המדריכה הארצית לכלכלה, לימור שיאון.

כפי שציינו, החל מהשנה תעמוד לרשות מורי כלכלה **מקראה דיגיטלית חדשה**, הכוללת את תכני הקורס: "צמיחה כלכלית וצדק חלוקתי", הנלמד במסגרת השתלמות MOOC תיכון אקדמי כלכלה. תכני המקראה תואמים חלק משמעותי מתכני הלימוד לבגרות בכלכלה.

נמשך גם השנה **בהשתלמות MOOC התיכון האקדמי בכלכלה**, שתאפשר למורים חדשים וותיקים להעשיר ולהעמיק את תכני הלימוד בכיתות ותלמידים לחוות למידה אקטיבית, דיגיטלית, הפורצת גבולות כיתה ומעצבת לומד

עצמאי 2030.

3.2.2 פסיכולוגיה - בשנה"ל תשע"ט אושרה תכנית לימודים חדשה בפסיכולוגיה. החל משנה"ל תש"ף תלמידי י' הלומדים במגמת מדעי החברה החלו ללמוד תכנית זו. **משנת הלימודים תשפ"ב ואילך ילמדו וייבחנו (סמל שאלון 69271) כלל תלמידי הפסיכולוגיה בבתי הספר האינטרניים על פי תכנית זו. מידע לגבי נבחני משנה ונבחנים אקסטרניים בשנת הלימודים תשפ"ג יפורסם בהמשך.**

להלן קישור לתכנית הלימודים בפסיכולוגיה [תוכנית הלימודים בפסיכולוגיה](#) מזכיר כי תהליך ההכרות והטמעת תכנית הלימודים החדשה התחיל בפיתוח מקצועי כבר לפני מספר שנים ונמשך עד לשנת תשפ"א. במהלך הפיתוח המקצועי נכתבו על ידי המורים דגמי הוראה, הוכנו מצגות וסיכומים של פרקי הלימוד בתכנית החדשה.

כל תוצרי השתלמויות הפיתוח המקצועי בתכנית החדשה בפסיכולוגיה בשנים תשע"ו-תש"פ הועלו לסביבת למידה **google classroom**. סביבה זו כוללת למעשה מאגר שיתופי לרשות מורי הפסיכולוגיה שיאפשר שיתוף פעולה והוראה יעילה של התכנית החדשה. הכניסה לסביבה תתאפשר למורים באמצעות חשבון ג'ימיל (gmail) אישי או מוסדי באישור המדריכה הארצית לפסיכולוגיה [עדה ספיר](#).

לצורך הצטרפות יש לבצע את השלבים הבאים:
שלב א- כדי להכניס אתכם למאגר שילחו מייל מחשבון ג'ימיל פרטי בלבד למייל הבא:
Mdhmafmar@israschool.org.il

חובה! לציין שם בית הספר בו אתם/ מלמדים/ות ומחוז או שם מדריך. (למניעת בעיות כניסה לא מזהה)
שלב ב- תקבלו הודעה למייל (תוך יום יומיים) - לחצו על "הצטרף/י" ואתם בפנים.
אם יש קושי בכניסה צרו קשר עם [עדה ספיר](#) או עם [עינבל אריאלי](#) מדריכת תקשוב של מדה"ח. מספר נייד: 0542226493

קראו את ההודעה בכניסה לסביבה.
נזכירכם כי אושרו 2 ספרי לימוד לתוכנית הלימודים החדשה: האחד- של הוצאת רכס והשני- בהוצאת כנרת. כמו כן, לרשותכם מאגר שעורים מוקלטים [בקישור](#) (יש לוודא שבחיפוש רשום תחום הדעת המבוקש: פסיכולוגיה, סוציולוגיה, מדעי המדינה, כלכלה, אפשר לבחור אחד או יותר)
ניתן לשלב שיעורים אלו במהלך ההוראה השוטפת של התכנים השונים בהתאם לרצונכם.

3.2.3 סוציולוגיה

החל משנה"ל תשפ"ג תוטמע בהדרגה תכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה. משמעות הדבר היא כי בשנים תשפ"ג-ותשפ"ד תילמדנה במקביל שתי תכניות לימודים בסוציולוגיה:

החל משנה"ל תשפ"ג תלמידי י' הלומדים במגמת מדעי החברה יחלו ללמוד את תכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה.

קישור לתוכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה – כיתות י' תשפ"ג. תלמידים אלו ייבחנו בבחינת בגרות על פי תכנית או תשפ"ה (לפי בחירת ביה"ס).

תלמידי יא או יב בשנה"ל תשפ"ג ימשיכו ללמוד את תכנית הלימודים הישנה וייבחנו בבחינת בגרות על פי תכנית לימודים זו. קישור תכניות הלימודים המפורטות מופיע באתר המפמ"ר. **כפי שנכתב, את שתי התכניות (החדשה לתלמידי י' והישנה לתלמידי י"א ו-י"ב) תוכלו למצוא באתר המפמ"ר.**

זכיר כי תהליך ההכרות והטמעת תכנית הלימודים החדשה התחיל בפיתוח מקצועי כבר בקיץ תשע"ו ונמשך עד עצם היום הזה. במהלך הפיתוח המקצועי נכתבו על ידי המורים דגמי הוראה, הוכנו מצגות וסיכומים של פרקי הלימוד בתכנית החדשה.

תוצרי השתלמויות הפיתוח המקצועי בתכנית החדשה בסוציולוגיה הועלו לסביבת למידה google classroom בחלקם וחלקם יועלו בהמשך- בחופשת הקיץ. סביבה זו כוללת למעשה מאגר שיתופי לרשות מורי הסוציולוגיה שיאפשר שיתוף פעולה והוראה יעילה של התכנית החדשה. הכניסה לסביבה תתאפשר למורים באמצעות **חשבון ג'ימייל (gmail) אישי או מוסדי** באישור המדריכה הארצית לתקשוב עינבל אריאלי.

לצורך הצטרפות יש לבצע את השלבים הבאים:

שלב א- כדי להכניס אתכם למאגר שילחו מייל מחשבון ג'ימייל פרטי בלבד למייל הבא:
Mdhmafmar@israschool.org.il

חובה! לציין שם בית הספר בו אתם/ן מלמדים/ות ומחוז או שם מדריך. (למניעת בעיות כניסה לא מזוהה) **שלב ב-** תקבלו הודעה למייל (תוך יום יומיים) - לחצו על "הצטרף/י" ואתם בפנים.

אם יש קושי בכניסה צרו קשר עם עינבל אריאלי מדריכת תקשוב של מדה"ח. מספר נייד: 0542226493 קראו את ההודעה בכניסה לסביבה.

ספר לימוד לתכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה נמצא בתהליכי כתיבה ואישור מתקדמים ואנו מקווים כי יאושר בסמוך לפתיחת שנה"ל תשפ"ג.

באשר לתכנית הלימודים הישנה בסוציולוגיה נבנה מסמך התאמה המפרט את כל הנושאים שיכללו בבחינת הבגרות. מסמך זה מופיע בקישור באתר המפמ"ר.

לקראת כניסתה של תכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה להוראה בשנה"ל תשפ"ג נמשיך בתהליך הפיתוח המקצועי של המורים. פרטים נוספים על השתלמויות בתחום הסוציולוגיה ראו בסעיף 4 בהמשך חוזר זה. כמו

כן, הושלם מאגר השיעורים המוקלטים בתכנית הישנה בסוציולוגיה והוקלטו 12 שיעורים העוסקים בנושאים מרכזיים מתוך התכנית החדשה.

להלן קישור למאגר ההקלטות
<https://pop.education.gov.il/online-learning/vod-broadcasts/?Topics=128361&page=1>
יש לוודא שבחיפוש רשום תחום הדעת המבוקש מדעי החברה: פסיכולוגיה, סוציולוגיה, כלכלה.
ניתן לשלב שיעורים אלו במהלך ההוראה השוטפת של התכנים השונים בתכנית הנלמדת כיום. שכבת י' - תכנים של תוכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה, שכבת י"א או י"ב תכנים של תוכנית הלימודים הישנה בסוציולוגיה.

3.2.4 מדע המדינה- גם במדע המדינה **נבנה מסמך התאמה** המפרט את כל הנושאים שנכללים בבגרות במדע המדינה על פי רפורמת הלימודים המשמעותית. קישור לתכניות הלימודים מופיע [באתר המפמ"ר](#).

3.3 בחינת הבגרות במדעי החברה לתלמידי כיתות י"א וי"ב אינטרניים:

3.3.1 דרכי היבחנות:

כפי שפורסם בחוזר מפמ"ר מדעי החברה תשע"ה/1 הוחלט, כי במדעי החברה יתקיים **אירוע היבחנות חיצוני אחד**. אירוע ההיבחנות יכול להיות באחד מתחומי הדעת הנלמדים במסגרת מקצועות מדעי החברה (פסיכולוגיה, סוציולוגיה, כלכלה או מדע המדינה). לאור האמור לעיל, תלמידי י"א או י"ב ייבחנו בבחינה חיצונית אחת בלבד. תחום הדעת השני ועבודת החקר יוערכו בהערכה פנימית, בית ספרית.

3.3.2 מסמך המפרט הנחיות בנושא מספר מטלות הערכה חלופית ואופן הדיווח במסגרת ה-30% במקצוע בו מתקיים אירוע ההבחנות חיצוני- להלן הקישור

3.4 עבודות חקר / למידת חקר

עבודת החקר במדעי החברה הינה יחידת חובה במסגרת לימודי תחום מדעי החברה. בתהליך כתיבתה של עבודת החקר נפגשים התלמידים עם עולם המחקר תוך תכנון וביצוע של חקר אמפירי. על התלמידים לבטא את ידיעותיהם והבנתם בנושאים שלמדו במסגרת לימודי מדעי החברה ולהעמיק ולחקור בנושאים מחיי היום יום המעוררים בהם סקרנות תוך שימוש במושגים ותיאוריות מתחום מדעי החברה.

עבודת החקר (היחידה החמישית במדעי החברה)

כפי שנכתב בסעיף 3.3.3.3. לעיל, החל משנת הלימודים תשע"ז מוערכת עבודת החקר במסגרת הערכה פנימית. נוהל שליחת הצעות מחקר למדריך המחוזי יישאר כבעבר והוא מפורט בסעיף 3.4.1.

כידוע, תלמידינו משקיעים זמן רב בכתיבת עבודת החקר. על כן, אנו ממליצים לתת בולטות לתהליך זה באמצעות קיום ערב הצגת עבודות עם הורים או הצגת העבודות לתלמידי שכבת י"א ו/או הכנת חוברת דיגיטלית עם תקצירי עבודות החקר של התלמידים שתועלה לאתר ביה"ס. מומלץ כי מורים המעוניינים בכך יתאמו עם מורה עמית שיחה (אפשר באמצעות הזום) של כ- 5 דקות על עבודת החקר.

אנו מזכירים, כי חוברת הנחיות לכתובת עבודת חקר ומסמך דידקטי להוראת היחידה ניתן למצוא [באתר המפמ"ר](#). במסגרת הנחיות מסמך זה שולבה כתיבת רפלקציה כחלק ממרכיבי עבודת החקר. להנחיות לגבי אופן הזנת הציון אנא ראו בסעיף 3.3.3.3 לעיל. כמו כן אנו מזכירים, כי ניתן לשלב את תלמידיכם בסביבת הלמידה הדיגיטלית כפי שפורט בסעיף 2.2 בחוזר זה.

3.4.1 אישור עבודות חקר- עבודת היחידה החמישית במדעי החברה:

הצעות ליחידת הלימוד החמישית במדעי החברה יש לשלוח בדואר אלקטרוני, עד לתאריך, 16.11.22 על פי הפירוט הבא:

בסוציולוגיה ובפסיכולוגיה- למדריכים המחוזיים
במדע המדינה- לסמר אמארה, מדריכה ארצית למדע המדינה
בכלכלה - ללימור שיאון, המדריכה הארצית לכלכלה
בשנה"ל תשפ"ג תישלחנה ההצעות על פי הפירוט הבא:
מורים חדשים (עד 5 שנות ותק בהנחיית היחידה החמישית) – ישלחו טופס מרכז + דף הצעה מלא לכל תלמיד בנפרד.

מורים ותיקים (מ- 5 שנים והלאה בהנחיית היחידה החמישית)- ישלחו טופס מרכז בלבד.
על אף האמור לעיל, יצוין, כי המדריך המחוזי רשאי, על פי שיקול דעתו המקצועי לבקש ממורה זה או אחר טופס הצעה מלא.

אין להתחיל בתהליך כתיבת העבודה לפני קבלת אישור המדריך.

הטפסים נמצאים באתר המפמ"ר בקישור:

[/http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Hevra/MeShulchanoShelHamafmar](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Hevra/MeShulchanoShelHamafmar)

הערה: בשלב זה עדיין לא ידוע האם יהיו במדעי החברה מדריכים מחוזיים. נעדכן בנושא זה או ננחה בהמשך.

3.5 בחינות בגרות לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה

החל משנת הלימודים תשע"ח נבחנים גם הנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה בשאלונים הבאים בתחומי הדעת של מדעי החברה (כלכלה, מדע המדינה, פסיכולוגיה, סוציולוגיה).

על מנת להשלים חמש יחידות, נבחן אקסטרוני יידרש לגשת ל- 2 שאלונים מתוך ארבעת השאלונים בתחומי הדעת השונים ובשאלון בשיטות מחקר מורחב.

נבחני משנה שנבחנו בחלק מהשאלונים יוכלו להשלים על פי העניין. למשל: נבחנת/ת משנה שחסר לוו/ה ציון בהערכה הבית ספרית תוכל/י וכל להשלים זאת באמצעות היבחנות בשאלון שיטות מחקר מורחב.

להלן סמלי השאלונים וקישורים לתכניות הנ"ל:

קישור לתכנית הלימודים	65-281 – סוציולוגיה
קישור לתכנית הלימודים	63-281 – כלכלה
קישור לתכנית הלימודים	66-281 - מדעי המדינה
קישור לתוכנית הלימודים	65-271 פסיכולוגיה

שיטות מחקר במדעי החברה

החל משנת הלימודים תשע"ט כלל הנבחנים אקסטרוניים ונבחני המשנה נבחנים בשאלון שיטות מחקר מורחב 049182 (אשר כולל פרקי השלמה לנושאי ה- 30% מ- 4 תחומי הדעת). [קישור לתכנית הלימודים](#)

4. פיתוח מקצועי במדעי החברה לשנה"ל תשפ"ג

מסמך מפורט ובו פירוט ההשתלמויות המתוכננות לשנה"ל תשפ"ג יועלה לאתר מיד עם קבלת אישורי המשרד להשתלמויות.

להלן פירוט השתלמויות הפיתוח המקצועי המתוכננות לשנה"ל תשפ"ג

סוציולוגיה- השתלמויות בנושאי הלימוד החדשים מתוך נושאי הלימוד המתוכננים בתכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה. ההשתלמויות תשלבנה מפגשי פנים אל פנים, מפגשים סינכרוניים ומשימות מתוקשבות. כל השתלמות בהיקף של 30 שעות. ההשתלמויות תעסוקנה בנושאים תרבות נעורים וצריכה, החיים המשפחתיים, גלובליזציה ועולם העבודה וארגונים.

מרכזת ההשתלמויות: אתי אברמוביץ'

מדע המדינה- השתלמות המשלבת את ספר הלימוד ונושאי לימוד עדכניים מתוך תכנית הלימודים ממשל ופוליטיקה העתידה להיכנס להוראה בשנה"ל תשפ"ג.

מרכזת ההשתלמות: סמר אמארה

פסיכולוגיה- בהתאם להיקף הקצאת השעות נעדכן האם תיפתח גם השנה השתלמות למורי הפסיכולוגיה שטרם השתלמו

בכל ההשתלמויות יושם דגש על פיתוח דגמי הוראה, למידה ומטלות הערכה (מבחנים ומחוננים).

כמו כן מתוכננות מספר השתלמויות במסגרת השתלמות [איחוד מול ייחוד](#) המופעלת על ידי אגף א לפיתוח פדגוגי במזכירות הפדגוגית. בכל אחת מההשתלמויות תשולב יחידה תוספתית העוסקת בלמידה מקוונת. פרטים לגבי ההרשמה לכלל ההשתלמויות יפורסמו בהמשך:

1. **שילוב סרטונים בהוראת מדעי החברה** - השתלמות מתוקשבת בהיקף של 30 שעות מנחה: קרן אלימלך
2. **כלכלה - שילוב MOOC תיכון אקדמי, לבגרות בכלכלה** - 60 שעות כולל ציון - לפירוט ראה סעיף 2.1
3. **לומד עצמאי**- השתלמות בהיקף של 30 שעות. מרכזת: עינבל אריאלי.
4. **הוראה בינתחומית**- השתלמות בהיקף של 30 שעות להוראה בינתחומית במדעי החברה ותאטרון. מרכזת מטעם מדעי החברה: עינבל מעודד

5. אתר המפמ"ר

באתר המפמ"ר החדש מועלות כל הודעות הפיקוח ויש להיכנס אליו לפחות אחת לשבוע. כתובת האתר: [/https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/social-sciences/high-school](https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/social-sciences/high-school) בנוסף, ניתן להוריד את אפליקציית מדעי החברה לנייד, [באפליקציה](#) אפשר למצוא הקלטות ומצגות של תוכניות הלימודים במדעי החברה.

רשימת המדריכים המלאה נמצאת באתר המפמ"ר ומצ"ב בהמשך לחוזר זה. במקביל, אנו מקפידים על העברת הודעות באמצעות צוות ההדרכה המחוזי וואטסאפ של קהילת המורים בכל אחד מהמקצועות. חשוב להירשם אצל המדריכים המחוזיים והארציים כדי להיות שותפים בקהילות אלו.

6. הגשת בקשות לבדיקת בחינות בגרות בעל פה- להלן [קישור](#) למסמך מרכז הנחיות

רשימת מדריכים ארציים במדעי החברה - תשפ"ג

מפמ"ר מדעי החברה: דנה פרידמן

נייד: 050-6289268

כתובת מייל: danielaf@education.gov.il

מדריכים ארציים

שם	תפקיד	טלפון קווי	טלפון סולארי	כתובת מייל
טל גבאי	בחינות הבגרות	02-6508151	054-4972540	udital@gmail.com
לימור שיאון	מדריכה ארצית בכלכלה		052-4333409	sion.limor@gmail.com
עדה ספיר	מדריכה ארצית בפסיכולוגיה מדריכה ארצית לעבודות גמר		054-6479248	adasapirr@gmail.com
אתי אברמוביץ	מדריכה ארצית בסוציולוגיה ומתודולוגיה		054-5721556	etiavr35@hotmail.com
סמר אמארה	מדריכה ארצית למדע המדינה		050-3-36446	s_smr_e@hotmail.com
אחמד חמזה	סוציולוגיה במגזר הערבי		052-2967314	hamza.h1000@gmail.com
עינבל אריאלי	מדריכת תקשוב במדעי החברה		054-2226493	inbal.ariely@gmail.com
יפעת ברוש	מדריכה מובילה בחינוך פיננסי		050-7664976	Yifatb7@gmail.com

מדריכים מחוזיים - לאור השינויים במערכת החינוך ושילוב הגפן לא ניתן בשלב זה לפרסם רשימת מדריכים למחוזות. נעדכן בהמשך.